

Rajat ylittävä jäterikollisuus

LEILA SUVANTOLA, YLIOPISTOTUTKIJA, YMPÄRISTÖOIKEUDEN DOSENTTI (UEF),
KIHLAKUNNANSYÖTTÄJÄ (VV.)

13.11.2018

Jätevienti / -tuonti = ympäristön turmeleminen (RL 48:1)

4) tuo maahan, vie maasta tai siirtää Suomen alueen kautta jätettä vastoin

a) jätelakia, sen nojalla annettua säännöstä tai yksittäistapausta koskevaa määräystä,

b) jätteiden siirrosta annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EY) N:o 1013/2006 taikka

c) elohopeasta ja asetuksen (EY) N:o 1102/2008 kumoamisesta annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2017/852...

7) aluskierrätyksestä sekä asetuksen (EY) N:o 1013/2006 ...muuttamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1257/2013 vastaisesti... siirtää aluksen purettavaksi muualle kuin asetuksen 16 artiklassa tarkoitetussa eurooppalaisessa luettelossa mainittuun aluspurkamoon...

siten, että teko on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle...

...tahallisen rikoksen yritys on rangaistava...

Milloin rikos täyttyy?

- ▶ HE 44/2002: "Ratkaistavia kysymyksiä ovat muun muassa yrityksen ja täytetyn teon sekä toisaalta yrityksen ja valmistelun välinen raja. Yrityksen ja täytetyn teon välisen rajan paikantamisessa lähtökohtana on rikoksen tunnusmerkistö. Rikos on tullut täytetyksi, kun laista ilmenevät rikostunnusmerkistöön välittömästi kuuluvat tosiseikat ovat käsillä. Se, onko tunnusmerkistö tullut täytetyksi, ilmenee vain vertaamalla tapahtunutta tunnusmerkistökuvaukseen. Suhteessa täytettyyn tekoon yritys on määriteltävissä ainoastaan epäsuorasti. Yritys on käsillä, milloin tunnusmerkistöstä jää jotakin olennaista täyttymättä.
- ▶ RL 48:1 4) *tu*o maahan, *vie* maasta tai siirtää Suomen alueen kautta jätettä... 7) *siirtää* aluksen purettavaksi...
- ▶ Vrt. RL 46:4-5 salakuljetus: *tu*o tai *yrittää tuoda* maahan taikka *vie* tai *yrittää viedä* ...
- ▶ Sattumanvarainen seikka kuten tullin / poliisin / rajan puuttuminen ja teon estäminen jättää yritykseksi Suomessa!
- ▶ Jos rikos havaitaan vasta Saksan satamassa ja kontti palautetaan, teko täyttynyt

.. On omiaan ...

- ▶ Näytön vaikeus, kun vienti kolmanteen maahan
- ▶ Tuomioistuimet hyväksyneet: Helsingin KO 31.8.2016 (dnro R 15/9030, nro 16/134505, lainvoimainen)

Käräjäoikeus katsoo, että ongelmajätettä olevien käytettyjen akkujen kuljettaminen maastavientitarkoituksessa ilman vaadittavaa jätteesiirtolupaa on menettelynä sellainen, että se on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle. Lupamenettelyn tarkoituksena on valvoa, että ongelmajätteen kuljetus ja maastavienti tapahtuu asianmukaisesti säädöksiä noudattaen ja että ongelmajätteen lopullinen sijoituspaikka sekä loppukäsittely vastaa ympäristön suojelemiseksi asetettuja vaatimuksia. B:n ja K:n menettelyn seurauksena ei ole ollut varmuutta siitä, mihin paikkaan ja tarkoitukseen akut ovat lopulta päätyneet. Vaarana on tällöin ympäristön pilaantuminen akkujen väärän hävittämismenettelyn seurauksena. B ja K ovat yhdessä tuumin toteuttaneet kysymyksessä olevan teon ja he ovat siten menettelyllään syylistyneet syytteen mukaisesti ympäristön turmelemisen yritykseen ja ympäristön turmelemiseen (huom!?)

Mitkä muut tunnusmerkistöt täyttyvät?

- ▶ Tyypillisesti väärennetyt paperit = väärennys (RL 33:1-3)
- ▶ Salakuljetus (RL 46:4-5): tuo tai yrittää tuoda maahan taikka vie tai yrittää viedä maasta tavaraa, jonka tuonti tai vienti on kielletty tai edellyttää viranomaisen lupaa tai tarkastusta
- ▶ Toissijainen salakuljetukseen: Tulliselvitysrikos (RL 46:7-9): jos ei salakuljetus, jättää täyttämättä tullilainsäädännössä säädetyn ilmoitus- tai tiedonantovelvollisuuden taikka sellaista velvollisuutta täyttäessään antaa väärän tai puutteellisen tiedon siten, että teko on omiaan aiheuttamaan .... laissa säädetyn tai sen nojalla annetun kiellon tai ehdon vastaisen tavaran maahantuonnin tai maastaviennin,

Tuonti

- ▶ Helsingin KO 28.8.2014 (dnro R14/1469, nro 14/135185, lainvoimainen)

Ympäristön turmeleminen ja vaarallisten aineiden kuljetusrikos. Ilman tuontilupia ja ilmoituksia tuoneet Norjasta Suomeen 127 käytettyä akkua, paino 2304 kg ja olleet lähdössä niiden kanssa Viroon, kun pysäytetty satamassa. Ajoneuvo ei säädettyjen vaatimusten mukainen, ei noudatettu turvatoimia, kantavuus ylitetty, ei pakattu ja kuormattu oikosulkujen, vuotojen ja liikkumisen estämiseksi. Luettiin syyksi, molemmille 30 päivää ehdollista vankeutta.

- ▶ Lapin KO 23.9.2015 (dnro R 15/93, nro 15/139301, lainvoimainen)

Ympäristön turmeleminen ja vaarallisten aineiden kuljetusrikos. Tuonut Norjasta Suomeen ilman jätteensiirtolupaa 250 lyijyakkua, 4000 kg. Luettu syyksi, 50 psa.

Vienti

- ▶ Helsingin KO 13.2.2013 (dnro R12/8527, lainvoimainen)

Ympäristön turmeleminen ja ympäristön turmelemisen yritys. Yrittänyt viedä maasta jätettä 87 kpl hyödyntämistä varten keräämiään käytettyjä akkuja (UN 2794) yhteispainoltaan 1.996 kg ja ainakin 12 eri kerralla vienyt maasta Suomesta Viroon keräämiään käytettyjä akkuja (UN 2794) sisältävät kuormat ilman vaadittavia lupia ja ilmoituksia ja myynyt akut eteenpäin ja saanut niistä maksuksi n. 10.000 euroa. Luettu syyksi, 30 pv vankeutta. Rikoshyötyvaatimus.

- ▶ Helsingin KO 5.9.2013 (dnro R13/2902, lainvoimainen)

Ympäristön turmeleminen ja vaarallisten aineiden kuljetusrikos. Yrittänyt viedä ilman vaadittuja lupia maasta jätettä 126 kpl edelleen myyntiä varten keräämiään käytettyjä akkuja (UN 2794) yhteispainoltaan 2.481 kg matkustajalaaivalla. Tuomittu vuonna 2010 samasta teosta. Luettu syyksi, 30 päivää vankeutta.

- ▶ Oulun KO 5.9.2013 (dnro R11/1652, lainvoimainen)

Ympäristön turmeleminen, ja vaarallisten aineiden kuljetusrikos. Yrittänyt viedä ilman vaadittuja lupia maasta jätettä, keräämiään käytettyjä akkuja. Luettu syyksi, 70 psa (myös varkauden yritys). Rikoshyötyvaatimus.

- ▶ Helsingin KO 18.6.2015 (dnro R 10/101, nro 15/127386, lainvoimainen)

Ympäristön turmeleminen ja vaarallisten aineiden kuljetusrikos. Vienyt ilman jätteensiirtolupaa 3 kerralla 50-178 käytöstä poistettua akkua Latviaan. Luettu syyksi, 60 psa. Rikoshyötyvaatimus.

- ▶ Helsingin KO 31.8.2016 (dnro R 15/9030, nro 16/134505, lainvoimainen)

▶ Ympäristön turmeleminen /yritys ja vaarallisten aineiden kuljetusrikos. Kerätty Suomesta käytettyjä akkuja 37 kpl, paino 923 kiloa vietäväksi Viroon. Pakattu ilman vaadittavia turvatoimia ja ylittäen suurimman sallitun kuorman ja kuljetettu ilman adr-lupaa. Luettiin syyksi (Ympäristön turmeleminen / ympäristön turmelemisen yritys molemmille tekijöilles), 50/30 psa.

- ▶ Helsingin käräjäoikeus 27.6.2014 (dnro 13/5505; Helsingin HO 21.8.2015 nro 15/133036)

Ympäristön turmeleminen / yritys (3 tekoa) sekä vaarallisten aineiden kuljetusrikos. Ghanaan vietäväksi jätettä kolme erillistä lähetystä merikonteissa sisältäen 1) elektroniikkajätettä 174 käytettyä televisiota, sekä tulostin 4 jääkaappipakastinta ja arkkupakastin; 2) 34 käytettyä televisiota ja 16 käytettyä tietokonenäyttöä, 64 käytettyä jääkaappia ja pakastinta ja 124 autonrenkaita sekä 3) Kameruniin vastaavasti merikontissa 26 käytettyä televisiota, 10 jääkaappipakastinta, 16 kylmälaitteiden kompressoreja, 79 lyijyakkuja ja 14 autonrenkaita. Tekijät A, A ja B ja A ja C. Käräjäoikeus katsoi pääosin jääneen näyttämättä, että kyse jätteestä ja luki syyksi vain akkujen viennin osalta. Syyte hylättiin kokonaan huolitsijana toimineen osalta, luettiin teko 3 ympäristön turmelemisen yrityksenä syyksi akkujen osalta Kameruniin lähettäjälle. 45 pv. vankeutta (ml. tulliselvitysrikos ja VAK). HO luki syyksi kaksi tekoa (1 JA 2) yrityksenä huolitsijalle ja lähettäjälle kahden kylmälaitteen osalta hyläten kaikkien muiden esineiden osalta. Huolitsija ja lähettäjä jätettiin rangaistukseen tuomitsematta koska kokonaisuutena arvostellen vähäiset teot. Rikoshyötyvaatimus.

SER_direktiivin uudistus paikkasi aukon: SER-jätteen näyttötaakka viejällä (JäteL 117 a §: 410/2014)

- ▶ Jos käytetty SER-tuote aiotaan siirtää toiseen maahan tuotteena eikä jätteenä, laitteen haltijan
  - A) osoitettava tuoteluonne laskulla tai sopimuksella, toimintakunnon testaustodistuksella, rahtikirjalla tai laitteen kuntoa tai laatua koskevalla muulla vastaavalla todisteella, selvityksellä tai asiakirjalla ja
  - B) esitettävä näyttö, että laite on asianmukaisesti suojattu siirron aikaisilta vahingoilta

VNa-valtuutus tarkempiin säännöksiin.

- ▶ Jos käytetyn SER-laitteen luokittelusta tuotteeksi ei em. näyttöä, laitetta pidetään jätteenä ja sen siirtoa toiseen maahan jätteesiirtoasetuksessa tarkoitettuna laittomana siirtona.
- ▶ Lisäksi jätteesiirtoasetus 50 artiklan 4 a–4 d kohdat